

WARFARE IN FEUDAL EUROPE

730—1200

(Cornell University Press, Ithaca—London, 1971. 272. o.)

A „legújabb” angol nyelvű összefoglaló munka a középkori hadművészet-ről *Oman* 1924-ben megjelent műve. Igen értékes, de némely tekintetben már elavult. Szerző kötetét (*Hadviselés a feudális Európában*) részben *Oman* hiányosságainak pótlása céljából írta meg.

A jól megírt, olvasmányos munka szerkezete világos, áttekinthető. Leírja a „katonai feudalizmust”, kialakulásának helyén, a Karolingok birodalmában és Észak-Franciaországban. Utána azon területek hadi szervezetét és hadművészetét vizsgálja, ahová a frank-északfrancia intézményeket tudatosan importálták: Dél-Itália, Szicília, Anglia, a palesztinai kereszties államok; majd a csak felületesen feudalizálódó hadi intézményekkel bíró területek kerülnek sorra: Dél-Franciaország, Spanyolország, Közép- és Észak-Itália, Németország. Ez utóbbiaknál részletesen vizsgálja a prefeudális katonai intézményeket is. Műve csak a XIII. század elejéig terjedő korszakkal foglalkozik, mert ezután — szerinte — a nem feudális elemek már olyan erősek a hadszervezetben, hogy nem beszélhetünk feudális hadviselésről. A szerző szerint csak az olyan haderő nevezhető feudálisnak, ahol a csapatok többsége saját költségén katonáskodik, s katonai szolgálattal terhelt földbirtok tulajdonosa. A feudalizmus ilyen szűk értelmezése mellett nemcsak Žiškát nem tartja feudális hadvezérnek, hanem II. Frigyes német—római császárt, I. Edward és V. Henrik angol királyokat, vagy Anjou Károlyt sem. A Németországtól és Itáliától keletre elterülő országokkal *Beeler* könyve egyáltalán nem foglalkozik.

A kötet nem nagy terjedelmű fejeze-

tei a hadszervezet mellett a hadművészet fejlődését is elemzik, s a főbb hadi eseményeket is leírják. Kis terjedelme ellenére adatokban gazdag, és adatai rendkívül tanulságosak. A korai (XII. sz. második feléig) francia királyi hatalom gyengeségét például mindennél jobban illusztrálja, hogy a király egyik fő hűbérese, Champagne grófja 2300 lovag kiállítására alkalmas földbirtok ura, s mindössze 10 lovagot köteles a királyi seregbe küldeni. Flandria grófja 1000 lovagot szándékozott Angliának bérbeadni, de csak 20 lovagot küldött hűbérura, a francia király seregébe.

Hangsúlyozza a szerző a nem-feudális elem jelentőségét Dél-Itáliában, ahol a feudális-lovagi sereg mellett megmaradtak a normann hódítás előtti városi csapatok, majd Szicília meghódítása után mozlim zsoldosok is erősítették a normann lovagok vezette haderőt. Igen nagyak tartja a nem-feudális elem jelentőségét Angliában, ahol tovább él a prefeudális angol-szász népfelkelés (fyid), igen korán fontos lesz a zsoldosok szerepe, s nagy a gyalogság jelentősége.

Délfrancia és spanyol földön a társadalom — a szerző szerint — nem feudális, de be kell látnia, s ezt ki is mondja, hogy a katonai szükségleteket a feudális hadseregekhez hasonló módon oldják meg. A csapatok kiállításának jogi alapja más, a hadművészet azonban hasonló. (Ütőképesség dolgában jelentős különbség mutatkozik a spanyol és délfrancia hadseregek között — a spanyolok javára.)

Észak-Itáliában a XI. század végén már a városok vannak túlsúlyban. A XII. század végén a lombard városi seregek erősebbeknek bizonyulnak,

mint Barbarossa Frigyes lovagi seregei.

Németország nagyobb része (a Rajna-vidéket kivéve) csak felületesen feudálizálódott: Németország a XII. század közepéig nem feudális állam. A paraszti gyalogság még a XIII. században is fontos. Igen nagy az egyház katonai szerepe. Nem-feudális jelenségnek tartja a nem szabad tisztségviselőkből és harcosokból álló miniszteriálisok kiemelkedő szerepét is. A német hadseregek hadművészete azonban nem különbözött az „igazi” feudális hadseregektől. Részletesen foglalkozik a németek által vívott egyik legfontosabb csatával, a magyar kalandozásokat lezáró 955-ös augsburgival. Ottó serege körülből 8000 főből állt, kizárólag lovasokból. Nyolc, egyenként ezer főnyi „légióra” tagolódott az egyetlen vonalba fejlődő német haderő. Balról-jobbra: két sváb légió, Ottó saját légiója, szászok és türingiaiak, három bajor légió, egy frank légió. A cseh légió a tábort őrizte. A magyarok az egyik (nem tudni melyik) szárnyat megkerülve szétverik a tábort őrző cseh légiót, majd hátulról támadást intéznek a két sváb légió ellen. A német balszárny hátrálni kezd. Mivel taktikai tartalékuk nem volt, Ottó király a jobbszárny széléről, az *arcvonal mögött* átirányítja a frank légiót, melynek sikerül a balszárny hátrálását megállítani. A magyarok bekerítő hadmozdulata nem sikerült, az arctámadásban s a közelharcban a nehezebb fegyverzetű és nagyobb termetű németek győzelme biztos volt. Ottót a szerző kora legjobb hadvezérének tartja s az augsburgi csatát bizonyítéknak, hogy a jól veze-

tett nehézlovas kora bármely fegyvernemével szemben fölényben van.

Műve befejező részében *Beeler* hangsúlyozza a nem-feudális hadszervezeti elemek fontosságát. Még az általa is feudálisnak elismert területek hadseregei sem álltak kizárólag nemesekből. Olyan időszak sohasem volt, amikor egyáltalán nem harcoltak közrendűek. Nemcsak nem-nemes gyalogosok szerepelnek, hanem nem-nemes lovasok is (Spanyolország, Itália, Németország). Igen fontos a zsoldosok szerepe.

A seregek létszáma csekély. 25 000 főnél nagyobb hadsereget egyik nyugati uralkodó sem tudott kiállítani. A csatarendek egyszerűek, mert a csapatok kiképzése gyenge. A nehézlovasság arctámadása az általános, de néha alkalmaztak színlelt megfutasokat, hadicseleket is. A lovak gyalog is tudtak harcolni. A kor katonai vezetői ügyesen kombinálták a rendelkezésükre álló erőket s ezek minőségéhez képest a csapatok vezetése jónak mondható. A feudális hadseregek teljesítménye — szerző szerint — nem volt csekély. Kivédtek a viking és magyar támadásokat, s a X—XIII. században meghódították Angliát, Dél-Itáliát, Szicíliát, hídfőt alkottak (kb. 200 évig) Szíriában, visszaszorították Spanyolországban a mórokat és terjeszkedtek kelet felé is, a szlávok rovására. A középkori katonai parancsnokok nem voltak rosszabbak, mint más korok parancsnokai. A csapatok fegyelem és gyakorlottság dolgában alacsony szinten állottak, harckészségük azonban kiváló volt.

Borosy András

KÜLFÖLDI HADTÖRTÉNELMI FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE

Voенно-Исторический Журнал (Szovjetunió), 1975. 4—6. sz.

A Nagy Honvédő Háború győzelmes befejezésének 30. évfordulója alkalmából a folyóirat mindhárom száma csak olyan írásokat közöl, amelyek köz-

vetlenül, vagy közvetve kapcsolódnak a háború témaköréhez. A 4. szám többek között közread egy tanulmányosorozatot, amely ismerteti a szárazföldi csapatok, a légierő, a flotta, a légvédelmi csapatok, a rakéta-alakulatok,